

Аутор:
Милош Јањић, ЦЕП

Децембар 2020.

СЛОБОДНО КРЕТАЊЕ РОБЕ – ОДАВНО НА ПОЗИЦИЈИ

Српска економија је у значајној мери интегрисана са привредама чланица Европске уније. Постојаност и обим трговинских токова који постоје на релацији Србија – ЕУ, као и сразмера пословне активности, потврђују међусобну повезаност привреда. Подаци да је у 2019. години трговинска размена достигла 24 милијарде евра а да су директне инвестиције из ЕУ премашиле 2 милијарде евра, доказују значај економских веза две стране. Међутим, тек када се ови подаци ставе у контекст добија се потпуна слика – у ЕУ одлази 67% српског извоза робе, док из ЕУ долази 58% српског увоза робе и више од половине свих директних страних инвестиција. Дакле, за српску привреду ЕУ представља убедљиво најважнијег економског партнера па је самим тим даља и дубља интеграције са јединственим тржиштем ЕУ легитиман циљ за Републику Србију.

Хармонизација правне регулативе и процедура обухваћених преговарачким поглављем 1 – слобода кретања робе, преставља једну од могућности за остварење још вишег степена интеграције са јединственим тржиштем ЕУ али и могућност за веће коришћење привилегија које проистичу из тренутног нивоа повезаности две привреде. Одређени резултати у овом процесу су већ остварени - добар део регулативе која се тиче поглавља 1 је већ транспонован у српски правни систем, велики део европских стандарда је већ усвојен и значајан број тела за оцену усаглашености акредитован. Међутим, приметно је да је потребно уложити више напора од стране српских званичника задужених за ову област како би се хармонизација у овом поглављу довела до краја.

Са друге стране, иако постоји објективно довољно материјала за званично отпочињање преговара у поглављу 1, остаје утисак да не постоји политички моментум у Бриселу да се да зелено светло за обелодањивање преговарачке позиције за ово поглавље. Овим поступком би могла да се покрене даља дискусија о нерешеним питањима и на тај начин да подстрек за даљи напредак. Управо због свега овог не треба оставити питање слободног

кретања робе у запећку, већ је потребно стално подсећати обе стране на користи од наставка даље хармонизације и враћати ову тему на листу важних реформских процеса. С тим у вези, овај документ има за циљ да још једном укаже на значај ове теме у преговорима са ЕУ и предложи неке од идеја које могу да доведу до унапређења тренутног стања у овој области.

СЛОБОДА КРЕТАЊА РОБЕ КАО ОСНОВА ПРИВРЕДНЕ САРАДЊЕ

Принцип слободног кретања робе представља једну од основних претпоставки функционисања јединственог тржишта ЕУ. У практичном смислу то значи да се трговина робом кроз ЕУ одвија без ограничења и препрека. Како је функционисање промета робе на овај начин од суштинског значаја за пословање привредних субјеката не чуди чињеница да је овај принцип уврштен у сам врх вредности на којима почива правни и економски поредак ЕУ.

Приметно је да је потребно уложити више напора од стране српских званичника задужених за ову област како би се хармонизација у овом поглављу довела до краја.

Како би постали пуноправни члан ЕУ, земље кандидати за чланство у току процеса приступања морају да предузму мере којима ће обезбедити слободан проток робе. У основи то подразумева да земље кандидати треба да обезбеде услове за трговину без непотребних техничких препрека уз поштовање прописаних захтева који се тичу квалитета и безбедности производа стављених на тржиште. Због тога активности на хармонизацији правне регулативе и институционалном уређењу система треба да дају као крајњи резултат слободан промет робе између Србије и ЕУ, што представља саму суштину успешно спроведених преговора у поглављу 1.

Како би се принцип слободног кретања робе спровео у дело, хоризонтална и вертикална димензија о којима се преговара у поглављу 1 мора да буде усклађена са оном тренутно важећом у ЕУ. Другим речима, институције и организације (хоризонтална димензија) и технички прописи (вертикална димензија) које имају за циљ несметану трговину безбедним и квалитетним производима морају да буду постављени и оперативни на начин који је идентичан њиховим панданима у ЕУ. Како је ово област врло комплексна, јер укључује одређени број институција и организација које сачињавају инфраструктуру квалитета, као и велики број техничких прописа, хармонизација ове области представља захтеван процес, у погледу људских, техничких, финансијских и временских ресурса. Међутим, без суштинског усклађивања у овој области даља интеграција двеју привреда је мало вероватна.

Поред даље интеграције, за српску привреду је од изузетног значаја и да тренутни степен повезаности две привреде буде искоришћен у што већој мери. Како би се ово остварило процес интеграције мора да буде праћен и адекватном правном регулативом. Тачније, да би произвођачи могли да искористе бенефите које произилазе из повезаности две економије, потребно је да, пре свега, технички прописи буду усклађени са тренутно важећим у ЕУ. На овај начин се олакшава процедура пласирања производа из Републике Србије на територију ЕУ, што позитивно утиче на извоз домаћих привредника, јер јединствено тржиште од 450 милиона потрошача представља свакако довољан мотив. Дакле, још ближа интеграција са јединственим тржиштем ЕУ и већа искоришћеност постојећег потенцијала стоје као стратешки циљеви ка којима треба тежити пре свега због привредника чија је производња лоцирана у Републици Србији.

ПЕРСПЕКТИВЕ И ДАЉИ КОРАЦИ

Хармонизација законодавства обухваћена Поглављем 1 је започета али и даље постоје неусклађености које праве проблеме реалном сектору привреде тј. произвођачима који желе да извозе своје производе на тржиште ЕУ са што мање административних процедура и препрека. Кроз разговор са представницима Министарства привреде и кроз дискусије вођене у оквиру Радне групе Националног конвента о ЕУ за поглавље 1 идентификовани су неки од проблема који се јављају током транспоновања техничке регулативе у српско законодавство: мањак административног особља ресорног министарства и одређивање реалних рокова за имплементацију поменутих прописа. Иако су ово реални проблеми са којима се државни органи суочавају и захтевају озбиљне реформе и побољшања која не могу у кратком року да буду имплементирана, потребно је зарад побољшања конкурентности српских производа на јединственом тржишту ЕУ ставити правну хармонизацију преосталог дела легислативе као приоритет. У складу са тим, у наставку су дате препоруке за побољшање тренутног стања у овој области али и додатне идеје за даљи развој поменуте области.

- Неопходно је уложити даље напоре у мапирање јасног плана, утврђивање конкретних рокова и развој система за праћење напретка од стране Министарства привреде Републике Србије и представника Европске комисије.

Као што је већ споменуто, поглавље 1 у преговарачком процесу одликује изразита комплексност због великог броја секторских и техничких прописа које треба транспоновати и имплементирати у правни систем уз уређење система институција које треба да обезбеде окружење у којем ће се споменути прописи спроводити. Од почетка усклађивања правне регулативе са ЕУ у области слободне трговине робом органи Републике Србије су постигли одређене резултате - усклађен је одређени број прописа са ЕУ *acquis*, ИСС је усвојио скоро све европске стандарде а АТС је регистровало преко 700 тела за оцену усаглашености. Међутим, детаљни акциони планови за преостала питања у овом процесу нису и даље договорени са Европском комисијом. С тим у вези, потребан је већи ангажман са обе стране како би се ова мапа активности што пре дефинисала и кренуло разрешавање преосталих питања. Такође, без јасне мапе преосталог дела пута до потпуне хармонизације није могуће успоставити јасан механизам мониторинга имплементације усвојених акционих планова што представља значајан алат, како органима власти у Београду и Бриселу, тако и организацијама цивилног друштва које су заинтересоване за праћење и подршку даљем процесу интеграције.

- Побољшање административних капацитета у државним органима који директно раде на пословима усклађивања са ЕУ *acquis* треба да постане један од приоритета у наредном периоду.

Поред комплексности која проистиче из саме материје обухваћене преговарачким поглављем 1, оно што чини процес усклађивања прописа још сложенијим, јесте и чињеница да је ова материја по својој природи изузетно динамична. Другим речима, сведоци смо да је у области техничких прописа на нивоу ЕУ стално присутно унапређење и промена истих, узроковано пре свега константним техничким и технолошким напретком. С тим у вези је и скорашњи пример усвајања сета нових правних аката на нивоу ЕУ у области моторних возила које би по правилу требало транспоновати у српски правни систем. Проблем који се јавио на конкретно овом примеру је парадоксална ситуација да се у Републици Србији још увек чекало усвајање прописа ЕУ који су у том тренутку већ били застарели. Конкретније, док су припремне радње за транспоновање ЕУ регулативе у српско законодавство отпочеле, на нивоу ЕУ су ови прописи већ били промењени. У оваквим ситуацијама се огледа схватање да је ЕУ покретна мета коју треба стално пратити и прилагођавати се променама које су неминовност у једној овако динамичној области. Дефинитивно велики проблем са којим се Република Србија суочава је недостатак људског капацитета у виду стручних лица која могу да на ефикасан начин унапреде процес транспоновања тренутне ЕУ регулативе али и да буду у току са тренутним променама које се дешавају у ЕУ и promptly реагују на њих.

- Потребно је заједничким напором представника DG GROW и Министарства Привреде обезбедити јаснију и бржу комуникацију између ове две институције, што пре свега подразумева краће рокове за одговоре од стране администрације у Бриселу.

Поред побољшања интерних капацитета надлежног министарства и институција које се баве овим питањем, неопходно је побољшати комуникацију са надлежним Директоратом Европске комисије – DG GROW. Наиме, као резултат спроведених интервјуа са директним учесницима у процесу преговора у поглављу 1 дошло се до информације да је комуникација са представницима Европске комисије често недовољно јасна а посебан акценат је стављен на дуг период између слања питања/предлога и конкретног одговора са друге стране. Ефикасна и довољно јасна комуникација на оперативном нивоу може у значајној мери да убрза цео процес правне хармонизације и обезбеди виши степен синхронизације у раду две стране.

- Неопходно је циљано улагање у људске и техничке капацитете институција у оквиру система инфраструктуре квалитета, уз деполитизацију руководећих места у предметним институцијама као и спровођење реформи код оних где се досадашње функционисање показало као лоше.

Када се узме у обзир и то да су институције које сачињавају систем инфраструктуре квалитета у Републици Србији на изразит о различитом нивоу развоја и техничке опремљености, може се закључити да тренутно стање у овој области није задовољавајуће. Наиме, капацитети који постоје, на пример, у Дирекцији за мере и драгоцене метале су далеко од оних у Акредитационом телу Србије, а нису ни приближни онима у Институту за стандардизацију који важи за добар пример из праксе. Како би систем инфраструктуре квалитета функционисао на добар начин и чинио адекватну подршку за трговину безбедним и квалитетним производима у Републици Србији, неопходно је да све институције укључене у овај систем буду на сличном нивоу развоја.

”

Проблем који се већ јављао је парадоксална ситуација да се у Републици Србији још увек чека усвајање прописа ЕУ који су у том тренутку већ били застарели. Конкретније, док су припремне радње за транспоновање ЕУ регулативе у српско законодавство отпочеле, на нивоу ЕУ су ови прописи већ били промењени.

“

- Портал Министарства Привреде Технис би требао да добије активну компоненту тј. одређени број специјалиста који би били усредсређени на активно пружање помоћи привредницима.

Технис портал има за циљ да пружи информације о систему инфраструктуре квалитета као и техничким прописима и процедурама које производ треба да испуни пре стављање на тржиште Републике Србије. Међутим, оно што је главна замерка на рад овог портала јесте његова пасивност и употреба техничког језика који није разумљив привредницима. Ово је пре свега проблематично за мала и средња предузећа која често нису у могућности да унајме екстерне консултантске фирме како би успели да успешно прођу сву административну процедуру а посебно у случајевима ако таква предузећа имају аспирација ка извозу на тржиште ЕУ. Постојање овакве димензије Технис система би омогућило приближавање комплексне материје техничких прописа ширем кругу привредника и на тај начин смањивање трошкова, као и лакше и брже пласирање производа на територију Републике Србије и ЕУ.

С тим у вези, треба искористити прилику која се пружа увођењем структурне реформе Производ инфо у Програм економских реформи за период од 2020. до 2022. године како би се портал Технис реформисао и прилагодио реалним потребама привреде, а пре свега сектору малих и средњих предузећа. Чињеница да се ова тематика појавила као део структурне реформе која је кандидована за Програм економских реформи за период 2021. до 2023. године даје позитиван сигнал да ће ова тема бити у фокусу реформи и у наредном периоду. Стога, треба још више инсистирати на регрутовању одређеног броја специјалиста који ће активно пружати помоћ и приближавати сам садржај портала његовим корисницима, пре свега привредницима.

Овај пројекат финансира
Европска унија

**#ЕУ
ЗА ТЕБЕ**

Ова публикација објављена је уз финансијску помоћ Европске уније. За садржину ове публикације искључиво су одговорни Центар за европске политике - ЦЕП, Национална алијанса за локални економски развој (НАЛЕД) и Центар савремене политике (ЦСП) кроз портал European Western Balkans (EWB) и њена садржина нипошто не изражава званичне ставове Европске уније.

Публикација је објављена је у оквиру пројекта „Припреми се за учешће“, који заједнички спроводе ЦЕП, НАЛЕД и ЦСП/EWB.

